

▶ ОСОБИСТІСТЬ

Американський академік з Конотопщини

Дитинство та молодість

Про дитячі роки С.П.Тимошенко докладно розповідає у своїх спогадах. З них варто згадати прикметну деталь: зимовими вечорами, коли батько майбутнього вченого був вільним від господарських турбот, мати читала йому вголос вірші Шевченка.

Фото Степана Прокоповича

Першими вчителями Степана були

бурзі він написав і видав дві частини курсу теорії пружності, які стали основою майбутніх англomовних монографій з теорії пружності, проблем стійкості деформованих систем.

Біля витоків Академії наук

Наприкінці 1917 р. Тимошенко повертається до Києва на посаду професора Київського політехнічного інституту на запрошення ради професорів інституту. На початку 1918 року у складі комісії, яку очолював академік В.І.Вернадський, Тимошенко активно працює над організацією Української Академії наук. За його пропозицією, академія мала сприяти поглибленню взаємодії академічної науки і техніки. Подальша діяльність Української Академії наук, у якій вперше в світовій практиці в число академічних наук були введені технічні науки, підтвердила ефективність нових форм взаємодії вчених, конструкторів, інженерів, запропонованих Тимошенком.

Восени 1918 року він був призначений одним з 12 академіків Української Академії наук та очолив організований ним Інститут технічної механіки (тепер Інститут механіки ім.С.П.Тимошенка). Проте в умовах бурхливих подій в Україні, коли змінювалися уряди й режими, а в Києві велися військові дії, його діяльність на посадах професора політехнічного інституту, академіка і директора інституту механіки не могла тривати довго. У вересні 1919 року Київ був за-

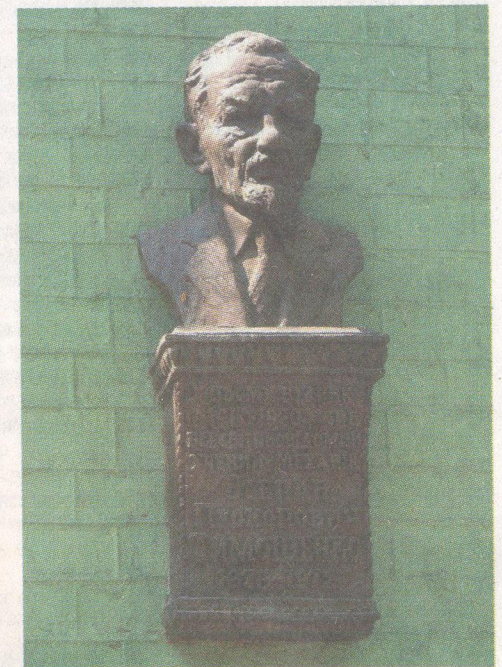
Степан Тимошенко (сидить другий праворуч) серед викладачів Мічиганського університету

Скажемо, що не так і мало зробив учений. Його сімдесятилітня творча діяльність склала цілу епоху в розвитку механіки твердого деформованого тіла. Він став ученим світової слави: теоретик, практик і педагог, автор багатьох фундаментальних підручників, перекладених на різні мови (прикро, але українською мовою жоден з них не перекладено й досі).

Неможливо перелічити регалії

Діяльність Степана Прокоповича здо-була визнання в усьому світі. Ось лише

Наочним доказом видатних заслуг вченого перед світовою наукою стала демонстрація на одному з наукових конгресів в 1968 р. його нагород, почесних дипломів і різних свідчень, виставлених в спеціально заснованій в Стенфордському університеті меморіальній кімнаті Степана Тимошенка.

Меморіальна гошка в Києві

мама, пізніше вчителів з Києва, яку через рік, у 1887 році, змінив досвідчений педагог Михайло Коваленко. Набуті знання дозволили хлопцю наприкінці травня 1889 року успішно скласти конкурсні іспити і бути зарахованим на навчання до реального училища у м. Ромни.

Попервах Степан мав певні проблеми у навчанні, оскільки навчали в училищі російською мовою, а в його родині спілкувалися тільки українською. Та, опанувавши російську мову, Степан став першим учнем у класі. Одним з його найкращих шкільних приятелів став Абрам Йоффе, з яким Степан підтримував дружні стосунки і в зрілому віці.

Після закінчення училища Степан їде до Петербурга та вступає до Інституту інженерів шляхів (частіше його називали шляховий інститут). Здобувши вищу освіту та відбувши військову службу, він працює у механічних лабораторіях спочатку шляхового, а пізніше політехнічного інститутів. Під час революційних подій 1905 року заняття в політехнічному інституті були скасовані, С. Тимошенко виїхав до Німеччини, щоб у Геттінгенському університеті поповнити свою технічну освіту.

У січні 1911 року разом з групою викладачів (з-поміж них і Євген Патон) підписав різкий протест проти поліцейського свавілля щодо студентських заворушень, зумовлених антиукраїнською політикою Столипіна. Його тут же звільняють з роботи, позбавивши засобів до існування. Вчений змушений повернутися до Петербурга, де, щоб мати змогу утримувати сім'ю, погоджується на погодинне читання лекцій у різних закладах. З січня 1913р. він стає професором шляхового інституту, невдовзі – професором політехнічного та електротехнічного інститутів. У Петер-

хопленні денкінцями, а в грудні – більшовиками. Практично припинилися заняття в політехнічному інституті, була паралізована діяльність Української Академії наук, академік В.Вернадський подав у відставку.

Медаль Тимошенка

Позбавлений роботи та засобів до життя, розуміючи загрозу більшовицької окупації, Тимошенко у 1920 році приймає пропозицію очолити кафедру опору матеріалів у Загребському політехнічному інституті (Югославія).

...І сивію в чужому краї

З 1922 року наш земляк працює співробітником однієї американської фірми. Його авторитет стає загальновідомим. І цього ж року він переходить на роботу в компанію «Весгінгауз», читає інженерам лекції з теорії пружності. З 1927 року він стає професором Мічиганського, а з вересня 1936-го – професором Каліфорнійського університету в Стенфорді. 1944 року у віці 65 років Степан Тимошенко подає у відставку, проте університет пропонує йому посаду викладача, який не обіймає кафедру.

Цікаво прочитати зі спогадів Тимошенка таке: «Після довгих вагань я вирішив залишитися в Америці. Тут я розширив свій досвід у справі застосування наукового аналізу до розв'язання технічних задач..., написав ряд курсів, які дістали розповсюдження. Але нового в Америці зробив мало».

деякі йому підтвердження. З 1957 р. Американське товариство інженерів-механіків в знак визнання заслуг Тимошенка засновує золоту медаль його імені. Першою такою медаллю «за неоціненний внесок і особистий приклад як лідер нової ери у прикладній механіці» був нагороджений сам Тимошенко. Його по праву вважають батьком сучасної американської механіки.

Наш земляк був обраний членом 17 академії і наукових товариств світу, отримав за наукові заслуги престижні золоті медалі: дві ще в Росії до 1917 року, три – в США, одну – у Франції, одну – в Бельгії, одну – в Англії і Міжнародну медаль імені Джемса Уатта, що видається кожні 5 років найбільш видатному в світі інженеру.

Іменем Тимошенка названий Інститут механіки НАНУ. У Києві на будинку, де він мешкав (вул. Гоголівська, 23), встановлено меморіальну дошку з його портретом, а на території Київської політехніки – пам'ятник. 1998 року в Україні випущено поштову марку, присвячену пам'яті Тимошенка. Одну з вулиць Львова названо вулицею Братів Тимошенків (його менші брати Сергій та Володимир також відомі у світовій науці та культурі).

Залишається лише додати, що останні роки життя Степана Прокоповича пройшли в Німеччині, де він мешкав разом з донькою. Пішов з життя на 94-му році, 29 травня 1972 року.

Юрій ЛЕРНЕНКО,
М. Конотоп

Пам'ятник у Києві

Марка з його портретом